

Det klassiska ljudet av en Hammondorgel har förgyllt musik i många decennier trots att tillverkningen slutade för snart 30 år sedan. Deep Purple, Bruce Springsteen och Bob Dylan, alla har de gjort låtar som förgyllts av det otympliga instrumentet. NWT träffar en trio Hammond-entusiaster som möter upp i Kil.

”Hammond-orgeln är ett komplett instrument”

Det välkända introt till A Whiter Shade of Pale värmer upp lokalen. Fingrar rör sig vant och ledigt över de båda tangenthyllorna, fötter vandrar längs baspedalerna på golvet. Merit Hemmingson ler som i njutning över hur vackert melodierna gifter sig.

Procul Harums A Whiter Shade of Pale är kanske den låt som för många bäst visar på Hammondorgelns karaktär och väsen.

– Det är en av mina absoluta favoritlåtar, erkänner Merit Hemmingson.

– Utan orgeln skulle den inte funka alls.

Hon är i Kil och förbereder en konsert i Kils Arena som ska äga rum på lördag. I en del av Scans övergivna byggnadskomplex står flera Hammondorglar uppställda i två rum. Några ser ut som nya, andra i behov av restaurering.

Känd organist

– Hammondorgeln är ett komplett instrument. Du har baslinjer som går med melodier, ackord. Det finns inget annat instrument som har det, fortsätter Merit Hemmingson. Hon är en av landets mest kända organister och har ett tjugotal album i ryggen.

– Jag har spelat musik sedan jag kläcktes. Började med dragspel, därefter piano och när jag var 27 så började jag med orgeln. I omgångar har jag också sysslat en del med syntar. Fast nu är jag helt tillbaka till orgeln igen. För det är ju det som jag.

Bland hennes mest uppmärksammade skivor finns Huvval, Trollskog och Bergtagen. De är alla inspelade under första halvan av 70-talet och medverkar gör bland många andra Bengt Palmers och

Jojje Wadenius. Det banbrytande med skivorna var bland annat att de kombinerade folkmusik med pop och rock. Eller som det står på skivomslaget till Huvval: ”Folkmusik på beat”.

– Det var något helt unikt som kom rätt i tiden. Det kom väldigt naturligt. Bengt Palmers producerade, han tillförde väldigt mycket nytänk.

Jazzen lockade först

Men hon hade gett ut skivor redan under 60-talet. Bland de som inspirerade henne nämner hon jazzlegendarerna Jimmy Smith, Jimmy McGriff och Jack McDuff. Det var främst jazzen som lockade till en början. Tidigt 60-tal reste hon till New York och söp i sig atmosfären kring jazzklubbarna.

– Det var en fantastisk tid, jag fick ju uppleva alla de där bästa musikerna inom jazzen. På klubbar som Village Vanguard och Birdland. Där fick jag även spela och jamma med flera av de stora. Bland annat spelade jag med Miles Davids band.

– Det var jazz från början för mig. Undrar var jag fick det ifrån, jag var ju en bonnjänta från en liten by i Jämtland. Jag har alltid gillat moll. Oavsett om det handlar om folkmusik eller jazz. Det går in här, säger hon och slår sig för hjärtat.

– Det nordiska vemodet är starkt och häftigt tycker jag. Det är mycket moll i låtarna från Dalarna, därför har det blivit en del låtar därifrån.

Tolkat Värmlandsvisan

Men Merit Hemmingson har också gjort en vacker tolkning av Värmlandsvisan, ytterligare en låt som klär i orgeltoner.

– Vänta ska vi se, den har jag inte spelat på en herrans massa år, säger hon men hittar nästan direkt både ackord och melodi.

Värmlandsvisan på en B3:a med värmande Lesliehögtalare är en upplevelse.

– Jag får ofta höra att sättet jag spelar på, låter lite som Deep Purples Jon Lord. Fast jag har nästan aldrig hört karln! Tyvärr, jag får lyssna in mig lite på honom (skratt).

Tillbaka till rötterna

Hon är till stor del helt självlärd och är inte alltför förtjust i noter. I höst släpper hon en ny skiva producerad av Tobias Fröberg. Medverkar gör trummisen Ola Hultgren som till vardags spelar med Ane Brun och även medverkar under lördagens konsert i Kil.

– Skivan innehåller mina tolkar av ett knippe Jan Johansson-låtar. Skivan markerar en återgång för henne, en återgång både vad gäller musik och format.

– Skivan släpps på vinyl och det är något av en dröm för mig att få gå tillbaka till rötterna, sluta cirkelein liksom. De unga blir alltmer intresserade av den här typen av musik och de vill ha vinylskivor och musik som känns och låter mer äkta. Som känns mer på riktigt.

Carl Edlom
054-19 96 28
carl.edlom@nwt.se

Vad? Merit Hemmingsson
Var? Kils Arena
När? Lördag 8 juni

”Kritisk och känslig inför musik”

Född i Jämtland 1940.
Bor i Visby.
Skivdebuterade 1967.

Diskografi i urval:
• 1969 – Merit!
• 1971 – Huvval! – svensk folkmusik på beat
• 1972 – Trollskog – mer svensk folkmusik på beat
• 1973 – Bergtagen
• 1975 – Balsam
• 1976 – Njutningar
• 1991 – Näckens dotter
• 2002 – En plats i skogen
• 2005 – Merit – Queen of Swedish Hammond Folk Groove
• 2006 – Touch
• 2011 – EQ

Lyssnar på: – Jag är så himla kritisk och känslig inför musik så jag lyssnar inte på så mycket olika musik, jag är väldigt smal tyvärr. Vissa grejer tål jag bara inte, lyssnar hellre på fågelsången. Skulle gärna vilja uppleva något som

känns nytt, men det är inte så lätt när man har varit med så länge som jag.
Tittar på: – Gärna film. Nyligen har jag sett bland andra Flight, En oväntad vänskap, Life of Pi och Jakten.
Läser: – Hundraåringen sm försvann. Den kom jag igen fort, för den var så himla mysig.

Merit Hemmingson besöker Daniel Käld och Magnus Fyrberg i orgelverkstaden i Kil. Bakom Merit en Hammond B3 under reparation.

FOTO: CARL EDLOM

De renoverar, uppfinnar och hyr ut

De gör speciallösningar. Förbättrar och restaurerar. En hobby har blivit ett företag, nu servar Magnus Fyrberg och Daniel Käld Hammondorglar runt hela Europa.

– Vi har ”riktiga” jobb på sidan av som drar in pengarna, så vi kan verkligen grota ner oss i det här med Hammondorglar, säger Magnus Fyrberg, 35.

Han sköter företaget Mafy, uppkallat efter hans eget smeknamn, som finns på tre platser i Sverige. Lokalerna i Kil är fyllda med orglar, delar till orglar, detaljer och pinaler.

Att serva Hammondorglar innebär att vara både snickare och elektriker. Och det är just den kombinationen som till en början fascinerade Magnus Fyrberg.

– Jag har gillat att arbeta med

trä, metall och elektronik sedan jag var liten. Och så har jag alltid gillat musik. Så i Hammondorgeln sammanfogas alla mina intressen. Men jag fokuserar på att vidareutveckla elektroniken. Jag har gjort flera uppfinningar som appliceras på olika sätt. Snickeriet hinner jag inte med längre.

Han arbetar till vardags med elsäkerhet, något som lämpar sig ypperligt med tanke på att Hammondorglarna är byggda för en annan tid, med helt andra regler vad gäller elsäkerhet.

Mafy både servar, köper, säljer och hyr ut orglar. Magnus Fyrberg har en specialutrustad verkstad, anpassad för just Hammondorglar, i Kinsta, utanför Norrköping. Verkstaden

Daniel Käld

Magnus Fyrberg

i Kil driver hans kollega, David Käld.

– Jag växte upp med en Hammondorgel hemma, berättar Daniel Käld, 45.

– Vid ett tillfälle när jag skulle sköta försäljningen av en B3:a som vi hade på den församling jag tillhörde, kom jag i kontakt med Magnus. Hans intresse och passion smittade av sig på mig.

Renoverar åt samlare

Den största delen av deras arbete består av att renovera orglar till samlare.

– Det finns samlare som lägger väldigt stora summor pengar på sina orglar. De vill ha det ett visst sätt. En del vill att innehållet ska bestå av så många originaldelar som möj-

ligt, andra är mest måna om att instrumentet är funktionsdugligt, säger Magnus och visar runt på de olika exemplaren i lokalen.

– Ljudet av Hammond är verkligen på uppgång just nu. Det finns överallt. Fast det är ju inte alltid det kommer från en riktig Hammond. Många använder mjukvara eller syntar. Det är ju lättare att bära med sig en synt på turné, än en möbel på 200 kilo, säger Daniel.

– Att arbeta med sådana här gamla saker, rörförstärkare till exempel, det är ingen som pysslar med sådant nu för tiden. Det har blivit allt mer på tapeten den senaste tiden.

Magnus Fyrberg köpte sin första Hammond när han var 20. – Det var då jag kom i kontakt med en kille som hade fått lära sig att laga orglar vid behov. Sedan började jag skriva själv

Hammond-orgeln

Hammondorgeln skapades av Laurens Hammond 1934. Han ville framställa ett billigare alternativ till de stora kyrkoorglarna.

Hammondorgeln är ett elektromekaniskt instrument. Tonerna bildas av elektriska strömmar i roterande kugghjul. Hammondorgeln blev tidigt populär inom gospelmusiken men sedan blev den vanligt förekommande även i jazzen. Sedan följde flera genrer, alltifrån pop till hårdrock.

Det finns flera olika modeller, den mest kända är B3. Procul Harems låt A Whiter Shade of Pale (1967) spelas på en Hammond M100.